

Neznámé písemnosti ke sjednocovacímu procesu Itálie uložené v Národním archivu v Praze

/ Eva Gregorovičová /

„V bolesti se vzdávám toho, co mně bylo nejdražší, toho pro což měl můj život cenu. ... ať je zachráněna Toskána díky mé oběti, ona ví, že jsem ji miloval až do konce.“¹

Tato slova napsal v závěru svých pamětí, vytvořených na zámku Brandýs nad Labem v letech 1860–1868, poslední vládnoucí toskánský velkovévoda z habsbursko-lotrinského rodu Leopold II., který svou abdikací dne 21. července 1859 ukončil víc jak jedno století trvající vládu sekundogenitury habsburského arcidomu v italském Toskánsku. Leopoldova slova plně vystihují nejen jeho osobní vyznání, ale i vřelý vztah jednotlivých členů habsbursko-lotrinské pobočné větve k Toskánskému velkovévodství, tak složitě získaném Františkem Štěpánem Lotrinským v roce 1737.² O to bylo pro všechny představitele této rodové linie těžší vyrovnat se se ztrátou Toskánska, ztracením sjednocovacím procesem na Apeninském poloostrově a s konstituováním sjednoceného Italského království, vyhlášeném v březnu 1861, jak se o tom mohou badatelé přesvědčit v písemnostech Rodinného archivu toskánských Habsburků.

Toskánský rodinný archiv se utvářel ve Florencii na základě rozhodnutí speciální komise ustavené Toskánskou prozatímní vládou v roce 1859 po odchodu představitelů habsbursko – lotrinské sekundogenitury. Jejím úkolem bylo sestavení soupisu písemných dokladů, které zde zůstaly po habsbursko – lotrinských panovnících a příslušnících tohoto rodu v jejich sídlech, především ve florentském paláci Pitti, a nebyly odvezeny ze země Leopoldem II. při jeho kvapném odjezdu z Florencie dne 27. dubna 1859. Dalším úkolem komise pak bylo následně rozdělit nalezenou dokumentaci na část klasifikovanou kolegiem pověřených úředníků jako písemnosti státní povahy, které

1 *„Nel dolore di rinunciare a quello era a me più caro, a quello per cui avea valore la vita mia... salva è Toscana pel mio sacrificio, ella sa sino alla fine io l' ho amata.“* NA, RAT, Leopold II., inv. č. 9, kart. 41, Memorie, Parte IV., fol. 344v. Viz též edice paměti toskánského velkovévody Leopolda II., Pesendorfer, Franz: *Il governo di famiglia in Toscana. Le memorie del Granduca Leopoldo II di Lorena (1824–1859)*. Firenze 1987, s. 531.

2 Zedinger, Renate: *Franz Stephan von Lothringen (1708–1765)*. Wien 2008, s. 111–146.

přešly pod správu Státního archivu ve Florencii.³ A na dokumenty osobního a soukromého charakteru, které byly později v roce 1860 vydány úřední cestou členům bývalého panovnického rodu.⁴ Osudy a cesty, jimiž se toskánský rodinný archiv dostal až na naše území a do Národního archivu, byly velmi komplikované a nejsou dnes předmětem tohoto příspěvku. Toskánský archivní komplex obsahující doklady z let 1765–1915 skýtá ovšem nepřehledné množství archiválií vztahujících se nejen k historii rodu, ale i k dějinám Toskánska, Itálie, k politické i ekonomické situaci Evropy a k rozhodujícím mezníkům evropských dějin 1. poloviny 19. století, např. k obnově Evropy po napoleonských válkách či právě procesu Risorgimenta, pádu habsburského impéria na Apeninském poloostrově a proudům, které vedly ke sjednocení Itálie – vyhlášením unitárního království v březnu před 150 lety.

Rodinný toskánský soubor, o rozsahu cca 500 archivních krabic, 2 000 map a plánů a 4 tisíc dobových fotografií, je v současné době rozčleněn na 13 fondových částí, a to na soubory Petra Leopolda, Ferdinanda III., Leopolda II., Ferdinanda IV., Ludvíka Salvátora, Josefa Ferdinanda, Jana Nepomuka (Ortha), na sbírky: sbírku listin, sbírku map a plánů, sbírku fotografií, tisků a kreseb, a registratury úřadů: toskánských legací v Paříži, Neapoli, Římě a Vídni; Toskánské pensijní likvidatury v Paříži a Vysoké administrace toskánských statků v Čechách, Brandýs nad Labem a Ostrov nad Ohří.⁵

Pro naše téma se budeme věnovat třem sekcím fondu, a to archivnímu souboru posledního vládnoucího toskánského velkovévody Leopolda II., rozsáhlému archivu jeho syna Ferdinanda IV. a nakonec dokumentaci toskánských legací.

RAT, Leopold II. 1818–1870

Pro posledního vládnoucího toskánského velkovévodu z habsbursko – lotrinského domu znamenalo toskánské rodové dědictví téměř všechno. Byla to jeho vlast. Italštinu považoval za svůj rodný jazyk. Proto pro něho politické otřesy, které způsobily revoluční události let 1830 a 1848–1849 znamenaly jisté vykojení. Přiměly ho k tomu, aby se zabýval i otázkami ob-

3 Státní archiv ve Florencii byl založen Leopoldem II. v roce 1852.

4 Podrobnosti o činnosti komise, utváření rodinného archivního souboru, jeho vydání Ferdinandu IV., nejstaršímu synovi posledního vládnoucího toskánského velkovévody Leopoldovi II., a pretendenci toskánského trůnu, informace o jeho převozu z Toskánska do Rakouska a následně do Čech viz Fra Toscana e Boemia. Le carte di Ferdinando III e di Leopoldo II nell' Archivio centrale di Stato di Praga a cura di S. Vitali e C. Vivoli. Roma 1999, s. 3–175.

5 Gregorovičová, Eva: Způsoby zpracování Rodinného archivu toskánských Habsburků. AČ 46, 1996, s. 203–213.

čanských svobod, italským národním hnutím, liberalismem, jehož byl zpočátku zapřisáhlým nepřitelem, i parlamentarismem.⁶ V praxi realizoval opatření směřující k uvolnění v intencích liberální konstituční monarchie. Porevoluční padesátá léta jeho vlády byla naopak poznamenána větší politickou orientací na habsburskou říši, včetně uskutečněné intervence rakouských vojsk na toskánském území, která s sebou přinesla i kopírování potlačování svobod v duchu bachovského absolutismu. Ve zjitřené atmosféře národního sebeuvědomování, tzv. Risorgimenta, způsobily Leopoldovy neuvážené kroky, mezi něž patřilo i zrušení ústavy, jen to, že se toskánské politické špičky od svého panovníka odklonily a upnuly se k piemontskému vzoru krále Viktora Emanuela II. a jeho ministerského předsedy Camilla Cavoura. Zároveň přispěly na konci tohoto desetiletí 19. století k vzednutí nové vlny silného protirakouského odporu, který přiměl 27. dubna 1859 Leopolda II. k útěku ze země.⁷ Krátce nato došlo k sesazení lotrinské dynastie. Následujícího roku 1860 se Toskánsko připojilo k Piemontu.

Leopold nemínil ve svém rakouském exilu kapitulovat bez boje. Z taktických důvodů se 21. července 1859 v Bad Vöslau u Vídně vzdal toskánského trůnu ve prospěch svého nejstaršího syna Ferdinanda,⁸ který se tak stal titulární hlavou toskánské linie habsbursko – lotrinského rodu. Ten pro záchranu Toskánska učinil ihned několik politických kroků. Především okamžitě vydal proklamaci k toskánskému obyvatelstvu se slibem zachování ústavy a dalších práv a svobod. S manifesty se obracel na představitele evropských panovnických domů s žádostmi o podporu při realizaci úsilí o udržení toskánského velkovévodství pro sekundogenituru habsbursko-lotrinského rodu.⁹ Ale tyto akce již nevedly k restauraci Habsburků v Toskánsku jako po napoleonských válkách. Odpor proti rakouské nadvládě, touha Italů po sjednocení poloostrova a v podstatě nezájem evropských mocností o zachování „statu quo ante“, byly silnější. Leopold II. ani Ferdi-

6 NA, RAT, Leopold II., inv. č. 249, kart. 103: Leopoldovy názory v autografických písemnostech: „Necessità di un cambiamento di sistema. 1852“; „Baldasseroni: appunti sul Presidente del Consiglio toscano e su altri ministri, Firenze, 30 aprile 1852“; „Rapporti e notizie di polizia dello Stato. Marzo 1849“; „Una rivelazione sopra le rivoluzioni d’Italia. 1849“; „Firenze 6 gennaio 1849. Risorgimento d’Italia e guava d’Indipendenza“; „Costituzione: appunti sull’opportunità di conservare lo Statuto del 1848, 21 gen. 1852“; „Rivista retrospettiva: appunti sulla situazione politica della Toscana fino al 1849“.

7 Dokumentace k odchodu z Florencie – viz NA, RAT, Leopold II., inv. č. 187, 188, 255. Viz též Leopoldovy deníkové záznamy o situaci z let 1859–1860 , tamtéž, inv. č. 32–33. Viz též Leopoldovy paměti vydané tiskem, I. c., kap. XVII., s. 513–531.

8 Abdikace podepsaná Leopoldem II. je uložena v NA Praha, RAT, Leopold II., inv. č. 255.

9 NA, RAT, Ferdinand IV.

nand IV.¹⁰ se již do Florencie jako panovníci nikdy nevrátili. Ferdinand jako pretendent toskánského trůnu žil se svou početnou rodinou v Rakousku, a to v Salcburku a Lindau, odkud spravoval nejen ostrovské statky v Čechách,¹¹ ale až do počátku dvacátého století i některé své soukromé državy, které mu dědičným právem zůstaly v Toskánsku.¹²

Pro pochopení situace, panovnické pozice Leopolda v Toskánsku v posledním období jeho vlády, jeho postavení v exilu, úsilí o záchranu Toskánského velkovévodství pro své nástupce lze dobře využít jeho osobních, silně emotivních, zápisů z deníků a pamětí, kterých se v RAT nachovalo několik desítek, zvláště z let 1859–1870.¹³ Do posledních chvil svého života Leopold zapisoval na stránky těchto svazků záznamy o politické situaci v Toskánsku a Itálii, o Garibaldim a jeho vojenských operacích, o Viktoru Emanuelovi II. či Cavouroví, nebo politických i administrativních aktivitách Toskánské prozatímní vlády. Nalezneme zde i jeho trpké úvahy o vyhlášení sjednoceného Italského království v roce 1861.

Obdobné reminiscence na stávající situaci nalézáme i v bohaté Leopoldově rodinné a osobní korespondenci.¹⁴ Bezprostřední reakce habsbursko – lotrinského panovníka na situaci v Toskánsku jsou nejlépe vyjádřeny ve svazku „Lettere sovrane“ 1849–1859.¹⁵ Politickou situaci, narůstání tlaku zdola, nebo zprávy o náladách a akcích obyvatelstva, bezprostředně před odchodem Leopolda a jeho rodiny z Florencie, lze studovat v tzv. „Rapporti di polizia, 23–25 aprile 1859“.¹⁶ K tomu se pojí svazek dokumentace „Avanti la partenza 1859“¹⁷, jehož materiály vytěžil již profesor Arnaldo Salvestrini ve své publikaci „I moderati toscani e la classe dirigente italiana“.¹⁸ V tomto fasciklu jsou uloženy dopisy, depeše, telegramy i zprá-

10 O politické situaci v Toskánsku od dubna do července 1859 viz též deníkové záznamy Ferdinanda IV. uložené v NA, RAT, Ferdinand IV., inv. č. 1, kn. 1.

11 Správa ostrovského panství Ferdinandem IV. – viz NA, RAT, Ferdinand IV., sign. 37 Schlackenwerth.

12 O správě těchto statků viz NA, RAT, Ferdinand IV., sign. 38 Toscana.

13 Deníky viz NA, RAT, Leopold II., inv. č. 32–39, kn. 33–40; rukopis pamětí viz tamtéž, inv. č. 9, kart. 39–41; Pellegrini, Aurelio: *Le certezze del Granduca Leopoldo II e le sue troppe memorie*. Storia Moderna 1, 2009.

14 Viz tamtéž, rodinná korespondence, inv. č. 42–145. Osobní korespondence řazena abecedně dle odesílatelů, tamtéž, sign. II/b: např. Giovanni Baldasseroni, Matteo Bittheuser, Vittorio Fossombroni, Neri Corsini, Andrea Corsini, Alessandro Manetti aj.

15 Tamtéž, inv. č. 5.

16 Tamtéž, inv. č. 31.

17 Tamtéž, inv. č. 187.

18 Salvestrini, Arnaldo: *I moderati toscani e la classe dirigente italiana (1859–1876)*. Firenze 1965.

vy toskánských ministrů, piemontského vyslance Carla Boncompagniho, toskánských politických osobností a toskánských vyslanců v zahraničí pocházející z doby bezprostředně předcházející 27. dubnu 1859. Na tuto dokumentaci navazuje svazek dosud badatelsky nevyužitých písemností „Dopo la partenza (1859–1868)“.¹⁹ V ní jsou dochovány různé exempláře politického prohlášení Leopolda II., které učinil na obranu svých dědičných práv v Toskánsku krátce po svém příjezdu do Vídně dne 28. května 1859. Kromě toho jsou k těmto dokladům připojeny výstřižky z novin, dopisy a depeše toskánských vyslanců u panovnických dvorů jednotlivých italských států, dopisy politických osobností a toskánských občanů stojících na straně Leopolda jako legitimního toskánského suveréna.

Analogická dokumentace je uložena pod názvem „27 aprile al 21 luglio 1859“²⁰, kde se především zachovala originální abdikace Leopolda II. ve prospěch jeho syna Ferdinanda, datovaná v Bad Vöslau dne 21. července 1859. Ne bez významu je korespondence Leopolda II. a papeže Pia IX. z let 1852–1864.²¹ Zajímavé informace lze nalézt v Leopoldových autografických zápiscích o cestách po veřejných florentských úřadech a různých toskánských lokalitách, které panovník podnikal v průběhu let 1858 – 1859 se svým synem Ferdinandem.²²

V dokumentech týkajících se posílení a reorganizace vojenských a policejních složek toskánského státu lze vidět přípravu Leopolda udržet své pozice i pomocí vojenské síly.²³

Ze zajímavé korespondence můžeme uvést např. dopis Silvia Pellica adresovaný Madam Giuliettě Colbert Falletti di Barolo z ledna 1833, v němž popsal svou internaci na Špilberku v Brně.²⁴ Dále svazek Pellicových dopisů toskánské velkovévodkyni Marii Ferdinandě Saské, druhé manželce toskánského velkovévody Ferdinanda III., a přítelkyni Giulietty di Barolo.²⁵ Neméně překvapující je i setkání s šesti dopisy literáta Alessandra Manzoniho z let 1828–1834, zasláné z Milána přímo Leopoldovi.²⁶ Nebo Leopoldovy autogra-

19 NA, RAT, Leopold II., inv. č. 188.

20 Tamtéž, inv. č. 255.

21 Tamtéž, inv. č. 190 a 216.

22 Tamtéž, inv. č. 186 a 195.

23 Tamtéž, inv. č. 28, 29, 30, 184.

24 Tamtéž, inv. č. 100, k. 68.

25 Tamtéž, viz pozn. 23. Jedná se celkem o 8 dopisů z let 1838–1847. A dále 18 ks básní, jejichž autorem je S. Pellico. Věnoval je Giulii de Barol (např. viz č. 6 „Nel giorno di S. Giulia – 1842“, „Alla Sig.a Giulietta di Barolo, nata Colbert.“, podpis: „Silvio Pellico.“)

26 Tamtéž, II/b, osobní korespondence: Manzoni Alessandro.

fické poznámky „Studio su Mazzini“ z března 1849, věnované významné osobnosti italského Risorgimenta Giuseppevi Mazzinimu.²⁷

RAT, Ferdinand IV., 1839–1908

V tomto rozsáhlém archivním souboru Leopoldova syna, čítajícím na 300 kartonů spisů, nalezneme nepřeborné množství dokladů ke konci toskánské vlády habsbursko – lotrinské pobočné linie, snaze Ferdinanda svými proklamacemi a protesty proti Viktoru Emanuelovi, vyhlášení sjednoceného království, diplomatickým jednáním na evropských panovnických dvorech a spojením se svými přívrženci v Toskánsku pokračovat v úsilí svého otce zvrátit nastalý stav a připravit tak půdu pro znovunastolení vlády vyhnaných habsburských suverénů v Toskánsku.²⁸ Malou část těchto dokumentů využil již italský profesor Arnaldo Salvestrini ve své publikaci „Il movimento antiunitario in Toscana“²⁹, kde vydal jako edici i Ferdinandův deník³⁰ vedený od 25. března až do 10. července 1859. K dalšímu prohloubení našeho poznání celé složité politické i diplomatické situace je možno využít rozsáhlou Ferdinandovu politickou korespondenci z let 1859–1887³¹, novinové výstřižky či celá čísla italských deníků z let 1862–1864.³² Další politickou korespondenci k danému tématu lze nalézt ve Ferdinandově archivu pod signaturou 9.³³ Mezi nejvýznamnější patří svazek dokumentů obsahující návrhy z roku 1859 o uspořádání italských států do konfederace, kde by Toskánsko tvořilo samostatný celek.³⁴ Neméně důležitá je i korespondence Ferdinanda IV. s toskánskými diplomaty v Neapoli, Paříži, ve Vídni

27 Tamtéž, inv. č. 249.

28 Protesty Ferdinanda z let 1859–1863 viz NA, RAT, Ferdinand IV., sign. 70 A3, inv. č. 600, kart. 206.

29 Salvestrini, Arnaldo: *Movimento antiunitario in Toscana (1859–1866)*. Firenze 1967.

30 NA, RAT, Ferdinand IV., inv. č. 1, kn. 1. Edice v publikaci Salvestriniho, *Movimento...*, I. c., s. 225–283.

31 Tamtéž, sign. 2, „Cartolari segreti politica dal 1859–1870“, inv. č. 156–172; inv. č. 171, kart. 18: „Traduzione di lettere cifrate inviate da Vienna, Schlackenwerth, Parigi, Napoli a Ferdinando IV“, 1859–1863; tamtéž, inv. č. 172, kart. 19: „Copialelettere di Ferdinando IV – lettere spedite“, 1861–1887.

32 Tamtéž, sign. 3, inv. č. 173–176, kart. 19: např. deníky: *La Correspondance de Rome*; *L'Ingenuo di Livorno*; *La Patria*, Firenze; *Il Contemporaneo*, Firenze.

33 Tamtéž, sign. 9, inv. č. 239–258, kart. 26–28: „Nerli, Du Tremoul, Rospigliosi, Consolati“.

34 Tamtéž, sign. 9, inv. č. 239, k. 26, kde je uložena kopie Metternichova memoranda o konfedačním uspořádání Itálie, datovaném ve Villafranca, 1. září 1859, spolu s projektem konfederace Itálie vypracovaný francouzským ministrem zahraničních věcí Alexandrem Collonou-Walewskim, datovaný v Biarritzu 4. října 1859 a návrhem toskánského exvelkovévody Leopolda.

a v Římě, která představuje zatím nevyužívaný pramen pro pochopení diplomatických a politických záměrů Ferdinanda IV. a reakce představitelů italských států, které přistoupily ke sjednocovacímu procesu a k vytvoření unitárního Italského království.³⁵ K významným a v podstatě badatelům neznámým zdrojem poznatků a informací patří i nezpracované dodatky³⁶ k fondové části Ferdinanda IV., které obsahují především bohatou dokumentaci k odchodu Habsburků z Florencie, vyjadřují Ferdinandův nesouhlas s připojením Toskánska k Piemontu, jeho odpor proti korunovaci Viktora Emanuela II. italským králem³⁷ a podrobně hodnotí nastalou situaci v Toskánsku a v Itálii.³⁸ Svou historickou hodnotu mají i dopisy Ferdinanda IV. z roku 1862, v nichž претендент toskánského trůnu prezentoval své představy o sjednocení Itálie pod svrchovaností papeže a nastínil úlohu nejvyšší církevní autority v navrhované projektu jednotného italského státu.³⁹ Velký význam mají také písemnosti týkající se situace v Římě, postavení papeže mezi italskými suverény na Apeninském poloostrově po vyhlášení sjednoceného Italského království po roce 1861, vztahů mezi Církou, státem, Rakouskem a Francií. V relacích⁴⁰, sestavených v letech 1868–1871 pověřencem L. Cecchinim pro Ferdinanda IV., lze sledovat i akce Garibaldiho stoupců, vojenské operace vedené Napoleonem III. v Itálii, diplomatické a státnické tahy krále Viktora Emanuela a Cavoura, i mezinárodní politickou situaci v Evropě. Svůj význam z hlediska mezinárodních diplomatických vztahů zde mají i podklady týkající se uzavření dohody mezi Itálií a Francií v roce 1864.⁴¹ Mezi archivními materiály Ferdinandových dodatků se nalézají i dokumenty, které přibližují kroky, které podnikal nový italský král proti Ferdinandovým stoupcům.⁴² Všechny uvedené i zde necitované archiválie svědčí o jednoznačném úsilí Ferdinanda zachránit Toskánsko pro svůj rod. Proto Ferdinandově zájmu neunikly ani

35 Tamtéž, sign. 34, inv. č. 366–383, kart. 62–69 „Legazioni a Vienna, Parigi, Roma, Napoli“. „Legazione a Napoli“ – viz tamtéž, inv. č. 366–369, kart. 62; „Legazione a Parigi“ – viz tamtéž, inv. č. 370–377, kart. 63–66; „Legazione a Roma“ viz tamtéž, inv. č. 378–379, kart. 67; „Legazione a Vienna“ viz tamtéž, inv. č. 380–383, kart. 68–69.

36 NA, RÁI, Ferdinand IV., dodatky, inv. č. 20–22, kart. 254; inv. č. 125–128, kart. 261; inv. č. 326, kart. 272; inv. č. 344, kart. 273.

37 Tamtéž, dodatky, inv. č. 20–22, kart. 266.

38 Tamtéž, dodatky, inv. č. 182, kart. 263.

39 Tamtéž, dodatky, inv. č. 209, kart. 264.

40 Tamtéž, dodatky, inv. č. 251–253, kart. 267; inv. č. 256–258 a 260, kart. 268.

41 Tamtéž, dodatky, inv. č. 333, kart. 272.

42 Tamtéž, dodatky, inv. č. 331 – zabavování majetku.

zprávy o volbách konaných v Toskánsku v roce 1865.⁴³ Tato fakta se odrážejí i v souboru jeho korespondence s evropskými panovníky.⁴⁴

RAT, Zastupitelské úřady: v Neapoli, Paříži, Římě a Vídni, 1814–1873

Toskánské ambasády v zahraničí původně, až do pádu habsburko-lotrinské vlády v tomto středoitalském regionu, zastupovaly zájmy vládnoucího panovníckého rodu a Toskánského velkovévodství. Po vytvoření sjednoceného království si Viktor Emanuel II. pochopitelně ponechal pro své diplomatické aktivity své vlastní vyslanectví na zahraničních dvorech a toskánské zastupitelské úřady se staly v podstatě soukromými legacemi Ferdinanda IV. Po zrušení těchto zahraničních úřadů v 70. letech 19. století byly jejich registratury, tvořené diplomatickou korespondencí, tajnými depešemi a zprávami, diplomatickými nótami, protokoly, kopiemi mezinárodních smluv⁴⁵, převezeny do sídla toskánského titulárního velkovévody do Salcburku. Tento poměrně rozsáhlý archivní komplex je badateli bohužel téměř nevyužívaný, ačkoliv byl zpřístupněn již v roce 1964.⁴⁶ Tato akta mají pro naše historiky mnohem širší využití, než jen pro studium sjednocovacího procesu na italském poloostrově. Stručně řečeno, přinášejí informace o politické situaci v Evropě v letech 1814 – 1870. Tyto originální dokumenty lze tedy využít k zmapování a studiu diplomatických vztahů mezi evropskými zeměmi, mnohdy aniž by badatelé museli studovat v zahraničních archivech, či využívat publikovaných historických prací. Originální písemnosti uspořádané podle původních schémat registratur za jistých okolností mohou pomoci rozklíčovat některé nezodpovězené otázky lépe, než studium již selektovaných a analyzovaných známých dokumentů.

Zde se však soustředíme na citaci některých důležitých archiválií využitelných pro bádání k dané problematice. Již titul relace z roku 1855 „Toscana e Piemonte – Le relazioni diplomatiche fra i due governi“ bude mít k výpovědi o diplomatických vztazích mezi Piemontem a Toskánskem, co říci.⁴⁷ Stejně tak jako návrh z roku 1860 na vytvoření politického tis-

43 Tamtéž, dodatky, inv. č. 334, kart. 272.

44 Tamtéž, sign. 46, inv. č. 528–533, kart. 159–163.

45 Mezi zásadní dokumentační soubory patří např. texty smluv o uspořádání Evropy mezi Anglií, Pruskem a Ruskem po Napoleonově pádu z let 1814 až 1815. Viz NA, RAT, ZÚ, Legace v Paříži, inv. č. 33, kart. 2.

46 Mrázková, Ludmila: Písemnosti toskánských zastupitelských úřadů v rodinném archivu toskánských Habsburků. AČ 15, 1965, s. 36–40.

47 NA, RAT, ZÚ, Legace v Paříži, inv. č. 74, kart. 77, č. 102.

kového orgánu⁴⁸, který by byl určen pro rozšiřování idejí federalistického uspořádání Itálie pro rekonstrukci italského státu. Můžeme zde citovat relace datované rokem 1860 zachycující Garibaldiho operace na Sicílii a zmiňující se o formování jeho dobrovolnických sborů⁴⁹, nebo instrukce ze strany Rakouska o přijetí toskánských lodí v přístavech rakouské monarchie⁵⁰, či protesty⁵¹ toskánského velkovévody Ferdinanda IV., adresované mocnostem proti anexi Toskánska ze strany Sardinského království. Nebo přípravu mírových smluv mezi Rakouskou monarchií a novým sjednoceným královstvím uzavřenými v roce 1866. Doklady k revoluční situaci v letech 1848–1849, jež přinášejí informace o vytvoření obranného spolku mezi papežskou, piemontskou a toskánskou vládou⁵² či korespondence z období emigrace papežského dvora a toskánského velkovévody Leopolda II. v Gaetě v letech 1848–1850 již postihují vliv Risorgimenta a dočasnou restauraci Habsburků v Toskánsku.⁵³ V neposlední řadě postoj Rakouské monarchie k dění na italském poloostrově lze sledovat z diplomatických nót a korespondence vyměňované mezi rakouským ministerstvem zahraničí a vídeňskou toskánskou legací v letech 1815–1859 a 1859–1867.⁵⁴

Ve výčtu tematických okruhů vztahujících se k fenoménu Risorgimenta, ke sjednocení Itálie v roce 1861 a k následnému připojení Lombardie, Benátska a konečně Papežského státu, bychom mohli z dokumentace toskánských legací ještě pokračovat, ale k hlubší analýze dokumentů toskánského rodinného archivu vzhledem k zaměření a rozsahu článku zde nelze přistoupit. Jak z výše uvedeného nástinu však vyplývá, archivní soubor Rodinného archivu toskánských Habsburků by neměl být při studiu pramenů k dějinám Itálie i Evropy 19. století, především jeho 1. poloviny, badateli opomíjen.

48 Tamtéž, Legace v Paříži, inv. č. 79, kart. 85, č. 22: „1860. Della Rocca Principe napoletano – Proposta relativa alla creazione di un giornale politico destinato a diffondere l'idea federale per la ricostruzione d'Italia.“

49 Tamtéž, Legace v Paříži, inv. č. 79, kart. 85, č. 23: „1860. Nota e rapporto sulla invasione della Sicilia per parte di Garibaldi e sugli apparecchi di quella spedizione.“

50 Tamtéž, Legace v Paříži, inv. č. 79, kart. 85, č. 24: „1860. Austria – Istruzioni concernenti l'ammissione nei porti della Monarchia dei bastimenti toscani.“

51 Tamtéž, Legace v Paříži, inv. č. 79, kart. 85, č. 26: „1860. Protesta circolare ai Potentati contro l'annessione delle Toscana per parte della Sardegna.“

52 Tamtéž, Legace v Římě, inv. č. 94, kart. 90 „Lega difensiva fra i governi Pontificio, Piemontese e Toscano“, 1848.

53 Tamtéž, inv. č. 95, kart. 90–92, „La missione straordinaria a Gaeta e Napoli“, 1848–1850.

54 Tamtéž, Legace ve Vídni, inv. č. 147–156, kart. 105–130.

Obrazová příloha

1. Leopold II., poslední vládnoucí toskánský velkovévoda z habsbursko-lotrinského rodu.

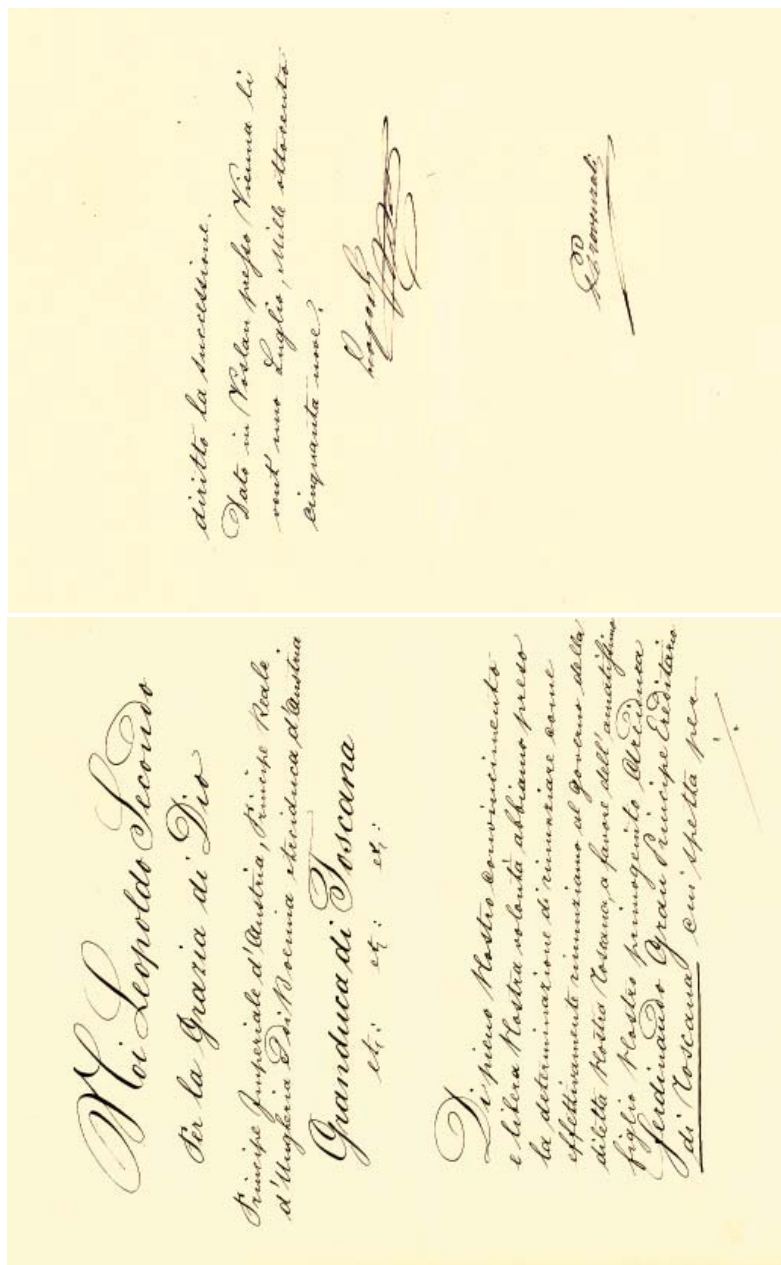
1864, M. L. Winter, Photograph Prag\$Carlsbad, pozitiv na kartonu, v hnědém tonu, vizitka, 6x9 cm, NA, RAT, Fotografie, kart. 13, č. 1.

FERRARA, 1° Maggio 1859.

Le recenti violenze usate dalla rivoluzione eccitata dal Piemonte avevano per iscopo d'impormi a consentire ad atti contrarj al decoro della Mia Persona come Sovrano, e contrarj alla volontà Mia, ed a dichiarare la guerra, violentando il primario diritto inerente alla Sovranità. Dinanzi a codesto stato di cose, Io mi vidi costretto di abbandonare l'amata Toscana, e cercare colla Mia Famiglia asilo fuori di essa presso uno Stato amico, cui mi legano trattati di vicendevole soccorso. Già in Firenze la mattina del 27 Aprile ho solennemente protestato dinanzi i componenti il Corpo Diplomatico, accreditato presso la Mia Persona, contro codeste violenze, dichiarando nulli, non avvenuti e di nessun valore gli atti stessi, e quest'oggi primo Maggio in Ferrara protesto nuovamente e solennemente contro quella violenza usatami, e ripeto la dichiarazione allora formalmente espressa della nullità degli atti suddetti, i quali apertamente tendono a rovesciare uno stato di cose sanzionato dal Trattato di Vienna del 1815, firmato e garantito dalle Potenze Europee. Intendo perciò che tutta la responsabilità di quegl'atti cada su coloro, che contr' ogni giustizia li hanno voluti imporre.

Firmato: Leopoldo ^{mo} / _o.

2. Protest Leopolda II., datovaný ve Ferraře dne 1. května 1859, proti vyhnání z Toskánska, které pod politickým nátlakem opustil 27. dubna 1859. NA, RAT, Ferdinand IV., inv. č. 596/21, kart. 203.

3. Abdikace Leopolda II. ze dne 21. července 1859, kterou se v Bad Vöslau vzdal toskánského trůnu ve prospěch svého nejstaršího syna Ferdinanda IV. NA, RAT, Leopold II, inv. č. 255, kart. 184.

Allegro Campanile e Strada.

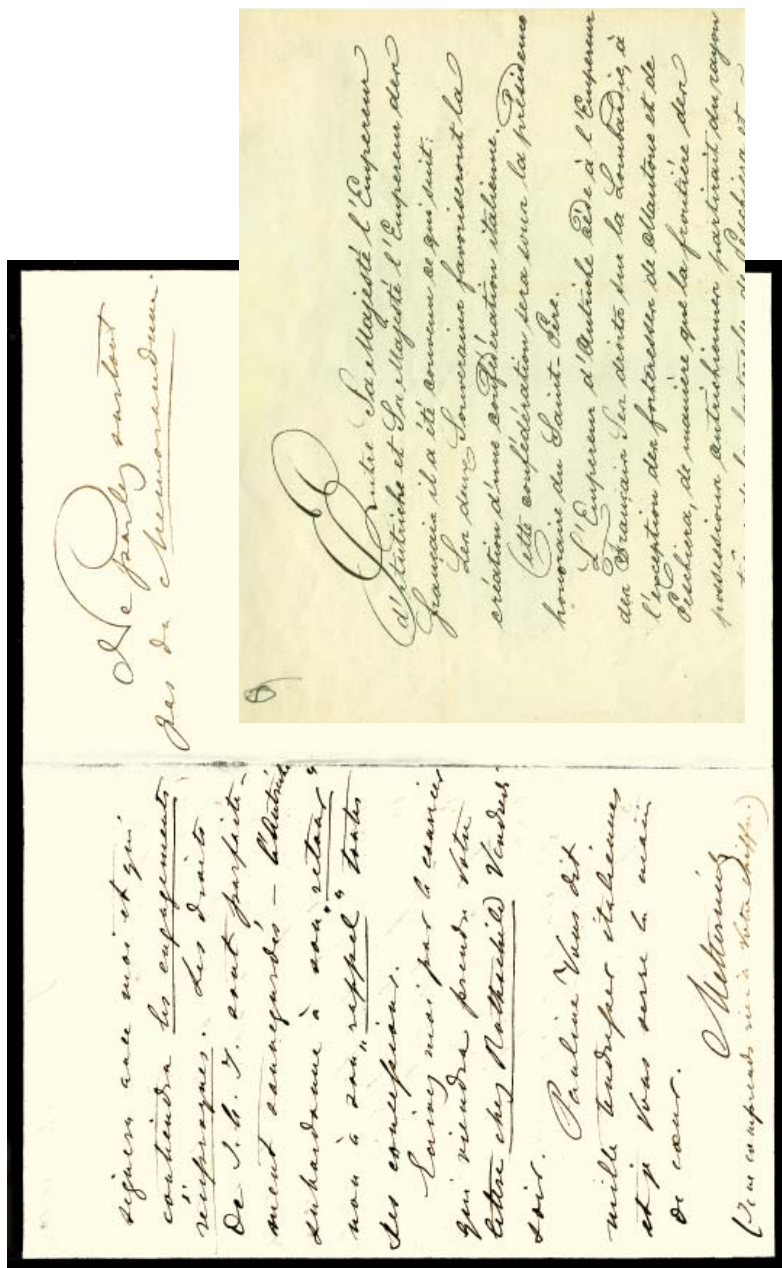
o' indigeste buiojiti che l' allegro lo fan / e' digna maffarini
 in tutte confessioni mi fa ridere ad aprile candidamente il mio
 avviso a l'ito core che per un capo di corda buiojiti m'ad-
 dona la solate lo fan allegro confessioni, matre citta in ma-
 la più vera e unte mondana, m'e' cogim pure d'un criso
 tralamente. Bisola, gaja al dolo, faccamente di non ma-
 ito refusa dignosio, se m'eo fatto una legge di non scattan
 naffa che fa visibile e apparsate. Ma far cal fatto ch'io
 recongato a l'icomi adora qualora di d'istato, fucola come
 un matre a me fesso. L'istate so molto hui de d'una
 d'istate che se mi comparsa parte e parte: contraddigone
 che non par' fissa all' allegro lo fan, le quale e per l'unita

da quelle indigeste avvisate che mi pare per me la sola fissa, mi
 fa un tenore irreducibile: dall'altro mi fa essere l'idea d'ogni
 cosa che potesse pare un istato a tutte dignosio. L'io potesse
 averne semplicemente a che se' fatto l'ognare, che l'io allegro
 appaiva o comparsa buiojiti la mi cogim, con tale istato
 mi riducibile fissa da ogni tenore. Olo fappicare l'Allegro lo fan
 di voler porre in grado; olo fappicare di ripanare la mi
 d'istate; olo fappicare sulla di quelle d'istate d'istate; la
 qua, lo g'io troppo mi essere, e anche un alle g'io era e della
 g'io f'ioi comparsa di g'io f'ioi mi pare ista. Olo fappicare
 che f'ioi di ogni modo, matre mi l'io di poteri f'ioi
 f'ioi f'ioi al g'io unte e profondo e unte f'ioi f'ioi

Dell'Allegro lo fan Campanile e Strada

Milano, 31 maggio 1834
 L'Allegro lo fan d'istate d'istate f'ioi f'ioi
 Alessandro Manzoni

4. Jeden z dopisu významného italského básníka a romanopisce Alessandra Manzoniho, datovaný v Miláně, 31. května 1834, adresovaný toskánskému velkovévodovi Leopoldu II. NA, RAT, Leopold II., Manzoni. I. a 3. str.

6. Kopie Metternichova memoranda podepsaného dne 11. července 1859 ve Villafrance s průvodním dopisem, v němž se hovoří o vytvoření konfederace států v Itálii. NA, RAT, Ferdinand IV., sign. 9, inv. č. 239, kart. 26.

7. Ferdinand IV., pretendent toskánského trůnu, 1864, pozitiv na kartonu, v hnědém tónu, vizitka, 5,5x9 cm, NA, RAT, Fotografie, kart. 13, č. 1.

apertamente

La proclamazione del Regno d'Italia, rovesciando tutta l'organizzazione politica della Penisola, mentre viola i diritti delle Legittime Dinastie, e distrugge unilateralmente i trattati fondamentali ai cui presero parte tutte le Potenze d'Europa, ~~è~~ contraddice ~~non solo formalmente~~ alle stipulazioni di Villafranca, le quali, confermate a Zurigo col concorso del Re di Sardegna, dovevano esser la base del nuovo diritto pubblico italiano.

Nell' interesse degli imprescrittibili diritti della Nostra Dinastia, nell' interesse del vero bene della Nostra diletta Toscana e dell' Italia tutta, Noi, referendoci alle proteste anteriormente emesse dal Nostro amatissimo Genitore e da Noi stessi, Ci crediamo ora in dovere di protestare, siccome protestiamo nel modo il più solenne, contro questo nuovo atto del Governo del Re Vittorio Emanuele, ~~perché~~ abbiamo piena fiducia che le Potenze Europee, ~~da~~ molte delle quali ~~il~~ Governo Piemontese riceve già più di una volta moniti e segni pubblici di disapprovazione, non vorranno riconoscere un titolo, che è l'espressione dell' illegittimo ordine di cose momentaneamente prevalso in Italia.

~~Dresden, li 26 Marzo 1861~~

*ad
homo clab p
lo w diaff*

Ferdinando.

8. Protest Ferdinanda IV., titulárního toskánského velkovévody, datovaný v Drážďanech, 26. března 1861, proti vytvoření Italského království a proti prohlášení Viktora Emanuela II. Savojského italským králem. NA, RAT, Ferdinand IV., inv. č. 596/21, kart. 203.